Eduskunta lakivaliokunta

Lakivaliokunta tiistai 10.01.2023 / HE 275/2022 vp / Asiantuntijapyyntö

Lausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle HE 275/2022 vp laiksi poliisilain muuttamisesta

1 Asia

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esitykseen HE 275/2022 vp.

2 Lausunto

2.1 Yleistä esityksestä

Hallituksen esityksessä esitettyjä poliisilain muutoksia pidetään lähtökohtaisesti kannatettavina ja perusteltuina. Poliisilain 5 luvun salaista tiedonhankinta koskevia säännöksiä on esitetty tarkennettavaksi pakkokeinolain 10 luvun salaisia pakkokeinoja koskevia muutosesityksiä vastaaviksi.

Lausunnossa ei ole käsitelty kaikkia lakimuutosesityksiä, vaan nostettu esille keskeisimpiä huomioita.

2.2 Poliisilain 2 luku

3 § *Etsintäkuulutetun ja muun henkilön kiinniottaminen*. 3 §:n 1 momentin loppuun ehdotetaan lisättäväksi uusi virke, jonka mukaan poliisimiehellä olisi oikeus ottaa kiinni myös muu henkilö, jonka tuomioistuin on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on pitänyt ongelmallisena kysymystä siitä, onko säädösperusta menettelystä oikeuteen tuotavaksi määrättyjen henkilöiden osalta asianmukainen – mukaan lukien se, miten menettely etsintäkuulutuksista noutoasioissa on järjestetty (EOAK/23/2017).

Poliisihallitus ja Keskusrikospoliisi ovat aiemmin valmisteluvaiheessa tuoneet esille ongelman, että etsintäkuulutuksen määritelmää ei ole laissa säädetty. Lakimuutosesitys vastaa ongelmaan tuomioistuimeen noudettavien kohdalla, mutta myös etsintäkuuluttamisesta ja se edellytyksistä ja viranomaisten välisestä yhteistyöstä tulisi säätää laissa.

POLIISIHALLITUS
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 ESPOO
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puh. +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780

2.3 Poliisilain 4 ja 7 luku

Poliisihallitus ja Keskusrikospoliisi ovat esittäneet valmisteluvaiheessa tarpeellisia muutoksia mm. poliisilain 4 luvun 2 ja 3 §:iin. Nämä on kuitenkin jätetty esityksestä pois. Poliisin tiedonhankintaa koskevia säännöksiä ja toimivaltuuksia tulisi ehdottomasti tarkastella kokonaisvaltaisesti, jotta voidaan estää, paljastaa ja torjua erilaisia uusia uhkia voimakkaasti muuttuneessa ja edelleen muuttuvassa toiminta- ja turvallisuusympäristössä.

Kyse on varsin merkityksellisestä asiasta, eikä suinkaan aina ole kyse salaisista keinoista ja syvälle kansalaisten yksityisyyden suojaan menevistä tiedoista, vaan arjen turvallisuudesta ja poliisille kuuluvien tehtävien tehokkaasta hoitamisesta siten, että kansalaisten ja yhteiskunnan turvallisuudesta voidaan huolehtia nykyistä paremmin.

Voimassa oleva lainsäädäntö (esim. poliisilain 7 luvun 2 § Tietojen antaminen vaitiolovelvollisuuden estämättä) ei mahdollista poliisille ja muille viranomaisille riittäviä mahdollisuuksia esimerkiksi oma-aloitteiseen tietojenvaihtoon uhkien torjumiseksi. Nykyiset salassapitosäännökset ja erityisesti säännösten tulkinnat eri viranomaisissa estävät tarpeellisen tietojenvaihdon. Tarpeet painottuvat mm. huolta aiheuttavien henkilöiden tunnistamiseen ja riskien arviointiin moniviranomaisyhteistyössä ennen konkreettisen uhkan syntymistä tai vakavan rikoksen tekemistä.

Esimerkiksi voimassa olevan poliisilain 4 luvun 2 §:ssä säädetään poliisin tiedonsaantioikeudesta viranomaiselta. Säännöksen mukaan *poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa nimenomaisesti kielletty tai rajoitettu.*

Säännöksen loppuosassa todistamiskiellon alaisuuteen ”t*ietojen käyttöä todisteena ole laissa nimenomaisesti kielletty tai rajoitettu”* liittyvän viittauksen voimassa oleva tulkinta estää poliisia saamasta niitä salassa pidettäviä tietoja toiselta viranomaiselta, joita kuitenkin lainsäätäjä on tarkoittanut poliisin saavan. Korkein hallinto-oikeus on kuitenkin ratkaisussaan 2010:42 perustellut lainsäätäjän tarkoitusta;

”Poliisilain 35 §:n 1 momentti (nykyisen poliisilain 4 luvun 2 §) *on tulkinnanvarainen, eikä siitä käy selvästi ilmi, millaiseksi säännöksen suhde oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin 1 kohtaan* (nykyisen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun virkasalaisuutta ym. koskevat säännökset) *on tarkoitettu. Lain esitöiden mukaan säännöksellä on tarkoitettu perustaa poliisille oikeus saada toisilta viranomaisilta salassa pidettäväksi säädettyä tietoa. Tähän nähden on ilmeistä, että säännöksen tavoitteena on ollut säätää sellaisesta poikkeuksesta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin 1 kohtaan, jonka mukaan virkasalaisuus ei estä tiedon ilmaisemista poliisille esitutkintaa varten. Muunlainen tulkinta olisi tavoitteeseen*

nähden epälooginen, koska tässä tapauksessa säännös ei oikeuttaisi lainkaan salassa pidettäväksi säädetyn tiedon saamiseen. Tämä johtuu siitä, että virkamies on julkisuuslain 23 §:n mukaan aina vaitiolovelvollinen salassa pidettäväksi säädetystä seikasta. ”

Säännöksen muunlainen tulkinta estää poliisia saamasta vastoin lainsäätäjän tarkoitusta salassa pidettäviä tietoja, koska salassa pidettävät tiedot ovat monesti todistamiskiellon alaisia, liittyvätpä ne tiedot vaikkapa terveydenhuollon tai sosiaalihuollon asiakkuuteen taikka muuhun viranomaisen salassa pidettävään tietoon.

Toisena esimerkkinä voidaan mainita kadonneen henkilön etsintä, joita poliisilla on päivittäin[1]. Etsintätoimenpiteiden suuntaamiseksi on tärkeää, että poliisi saa tiedon paikalliselta sairaanhoitopiiriltä, onko esim. kateissa oleva vanhus sairaalahoidossa. Sairaanhoitopiirit / sairaalat ovat kieltäytyneet antamasta tietoa sairaalassa olevista henkilöistä potilassalaisuuteen vedoten. Näissä tilanteissa kyse ei kuitenkaan ole kadonneen henkilön terveydentilaan liittyvistä tiedoista, vaan ainoastaan siitä, onko henkilö turvassa sairaalassa. Tietoa ei käytetä todisteena, ja poliisi on edellä kerrotun mukaisesta salassapitovelvollinen, joten potilassalaisuuden ei voida katsoa vaarantuvan näissä tilanteissa.

Viranomaisten välisen tietojenvaihdon vaikeus on havaittu myös viranomaisten Ankkuritoiminnassa. Ankkuritoiminnan käsikirjassa[2] todetaan, että toimijoiden keskinäisen tietojenvaihdon lähtökohtana on nuoren kirjallisesti antama suostumus tietojen vaihtamiseen.

2.4 Poliisilain 5 luku

Keskusrikospoliisi lausuu tarkemmin poliisilain 5 luvun esityksistä. Keskusrikospoliisin esittämät muutokset ja tarkennukset ovat kannatettavia. Hallituksen esityksen ulkopuolelle on jäänyt useita tarpeellisia poliisilain 5 luvun muutosesityksiä, joita olisi tarve valmistella ja perustella tarkemmin.

Poliisitarkastaja Kari Siivo

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 09.01.2023 klo 09:25. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

[1] Poliisi kirjaa vuosittain n. 900 - 1000 kadonnut henkilö -ilmoitusta. Tämän lisäksi kadonnut henkilö tehtäviä on päivittäin.
[2] Ankkuritoiminnan käsikirja (valtioneuvosto.fi) 2.1 Tiedonvaihto ankkuritoiminnassa

Liitteet

Jakelu Eduskunta lakivaliokunta

Tiedoksi Poliisihallitus esikunta